

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Rubriek: Behandelen en Straffen: d. Straftoemeting

Schuyt, P.M.; Wingerden, S.G.C. van

Citation

Schuyt, P. M., & Wingerden, S. G. C. van. (2019). Rubriek: Behandelen en Straffen: d. Straftoemeting. *Delikt En Delinkwent*, 49(6), 475-480. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/79241>

Version: Publisher's Version

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/79241>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

d. **Straftoemeting**

1. ***Inleiding***

Deze rubriek bestaat uit de vaste onderdelen. Ten eerste wordt een selectie van rechterlijke uitspraken besproken. We vervolgen de rubriek met een overzicht van de wijzigingen in de landelijke oriëntatiepunten voor straftoemeting en OM-richtlijnen voor strafvordering die het afgelopen jaar zijn gepubliceerd, waarna we afsluiten met een signalering van enkele interessante wetsvoorstellen en publicaties.

2. ***Rechtspraak***

In 2017 oordeelde de Hoge Raad dat met de veranderingen die zijn doorgevoerd in de wijze van tenuitvoerlegging van de levenslange gevangenisstraf, waaronder het instellen van het Adviescollege Levenslanggestraften, de Nederlandse regeling ‘thans voorziet in een zodanig stelsel van herbeoordeling op grond waarvan in de zich daarvoor lenende gevallen kan worden overgegaan tot verkorting van de levenslange gevangenisstraf, dat oplegging van een levenslange gevangenisstraf op zichzelf niet in strijd is met art. 3 EVRM.’ (ELCLI:NL:HR:2017:3185).

Sinds deze uitspraak van de Hoge Raad is de levenslange gevangenisstraf dan ook een alweer aantal keren geëist, opgelegd of is de oplegging ervan bevestigd, zoals in de uitspraken in het zogenaamde liquidatieproces Passage (ECLI:NL:HR:2019:601, 602, 603) en de Drentse roofmoorden (ECLI:NL:HR:2019:718). Daar waar twijfel was over de verenigbaarheid van de Nederlandse praktijk met de eisen die het EHRM stelt aan (de tenuitvoerlegging van) deze sanctie, lijkt deze met deze uitspraak van de Hoge Raad te zijn weggenomen en is er in die zin dus geen belemmering meer voor het opleggen ervan. Deze ontwikkeling brengt ons ertoe deze keer drie uitspraken (kort) te bespreken die betrekking hebben op de levenslange gevangenisstraf en de vraag of inzichten die hierover tot nu toe zijn uitgesproken moeten worden aangepast. Allereerst de vraag over de verenigbaarheid van de levenslange gevangenisstraf met de maatregel van terbeschikkingstelling. In de zaak van de moord op Anne Faber ziet de Rechtbank Midden Nederland in de recente ontwikkelingen (nog) geen aanleiding om deze combinatie-mogelijkheden opnieuw tegen het licht te houden (ECLI:NL:RBMNE:2018:3330):

“Op basis van vaste jurisprudentie van de Hoge Raad kan de maatregel van terbeschikkingstelling met dwangverpleging alleen samen worden opgelegd met een tijdelijke gevangenisstraf en dus niet samen met een levenslange gevangenisstraf. Op grond van artikel 10, vierde lid van het Wetboek van Strafrecht kan een tijdelijke gevangenisstraf niet hoger zijn dan dertig jaar. Gezien al hetgeen de rechtbank hiervoor heeft overwogen zal zij dit dan ook als uitgangspunt nemen.”

Dit was mede reden om in deze zaak een lange tijdelijke gevangenisstraf van 28 jaar op te leggen in combinatie met de tbs-maatregel, met de motivering:

‘Dit is enerzijds gestoeld op de wens om verdachte zo lang mogelijk uit de maatschappij

te houden en anderzijds, gezien het feit dat de kans bestaat dat verdachte op enig moment in die maatschappij zal terugkeren, er in ieder geval voor te zorgen dat die terugkeer niet plaatsvindt zonder dat verdachte eerst intensief is behandeld.’

In de uitspraak van de overleveringskamer van de Rechtbank Amsterdam (ECLI:NL:RBAMS:2018:8155) stond de vraag centraal in hoeverre gevolg moet worden gegeven aan een Europees Aanhoudingsbevel uit Polen, als de opgeëiste persoon een levenslange gevangenisstraf boven het hoofd hangt en onduidelijk is of de tenuitvoerlegging daarvan voldoet aan de eisen die het EHRM daaraan stelt. Zo zou uit de informatie die daarover wordt gegeven vanuit Polen kunnen worden afgeleid dat daaraan niet wordt voldaan:

‘De rechtbank begrijpt uit de door de Poolse uitvaardigende justitiële autoriteit verstrekte informatie dat indien de opgeëiste persoon tot een levenslange gevangenisstraf wordt veroordeeld, hem enkel direct na het onherroepelijk worden van het vonnis, de mogelijkheid van gratie ter beschikking staat.’

Zo lang daarover onduidelijkheid bestaat is de rechtbank wordt geen uitspraak gedaan op het verzoek. Deze uitspraak laat zien dat het niet voldoen aan de eisen die het EHRM ook in de rechtshulp binnen de lidstaten grote invloed kan hebben. In die zin is de laatste, door ons hier gesignaleerde uitspraak interessant.

In de eerder genoemde uitspraak uit 2017 oordeelde de Hoge Raad dat de Nederlandse regeling ‘thans’ voldoet aan de daaraan gestelde eisen. Maar, zo overweegt de Hoge Raad in die uitspraak dat ‘[i]ndien op enig moment zou komen vast te staan dat een levenslange gevangenisstraf ook onder invloed van het nieuwe stelsel van herbeoordeling in de praktijk nimmer wordt verkort, zal zulks bepaaldelijk een factor van betekenis zijn bij de alsdan te beantwoorden

vraag of de oplegging dan wel de verdere tenuitvoerlegging verenigbaar is met art. 3 EVRM.' In dat licht attenderen we u graag op de uitspraak van de beroepscommissie van de Raad voor strafrechtstoepassing en jeugdbescherming (RSJ) van 9 januari 2019 (R18/1758/GV), waaruit blijkt dat het Adviescollege Levenslanggestraften voortvarend van start is gegaan, maar ook duidelijk wordt hoe de Minister voor Rechtsbescherming omgaat met de adviezen van het college en de belangen – met name die van de slachtoffers – anders lijkt te wegen. Het betreft hier de zaak van een levenslanggestrafte die reeds vele malen verlof heeft aangevraagd teneinde te kunnen aantonen dat hij voldoende is voorbereid om terug te keren in de samenleving en daarmee een reële kans te maken dat zijn gratieverzoek wordt gehonoreerd. Hoewel het adviescollege positief heeft geadviseerd op een verzoek tot incidenteel verlof, weigert de minister toestemming te geven tot dit verlof. Het beroep tegen deze weigering wordt door de RSJ gegrond verklaard met de volgende overweging:

“De beroepscommissie benadrukt opnieuw dat zij het van belang acht dat klager op verlof kan in het kader van zijn re-integratie, zodat een juiste afweging kan worden gemaakt bij klagers gratieverzoek.
(...)”

Ten aanzien van de belangen van de slachtoffers en nabestaanden blijkt uit het dossier het volgende. Uit het advies van het Adviescollege van 14 maart 2018 volgt dat de slachtoffers en nabestaanden niet met klager in gesprek wensen te gaan. Klager is bereid met hen te spreken en spijt te betuigen. De slachtoffers en nabestaanden hebben via Slachtofferhulp Nederland laten weten geen behoefte te hebben door het Adviescollege te worden gehoord. Eén nabestaande heeft tijdens het onderzoek van Slachtofferhulp Nederland in februari 2017 te kennen gegeven dat het nu goed met hem gaat, maar dat hij het zwaar heeft gehad in de periode na het gepleegde delict. Hij stelt dat klager niet geestelijk ge-

zond is en gedetineerd moet blijven. Hij is er tijdens het strafproces vanuit gegaan dat klager nooit meer zou vrijkomen en hij heeft er moeite mee dat klager nooit spijt heeft betuigd. Een andere nabestaande heeft te kennen gegeven dat het goed met haar gaat en dat zij de aanslag op haar ouders goed verwerkt heeft. Klager mag wat haar betreft niet vrijkomen. Een derde persoon, een slachtoffer van het door klager gepleegde delict, heeft in het jaar na het delict last van fysieke en mentale problemen gehad. Zij hoopt enerzijds dat klager opgesloten blijft, anderzijds vindt zij dat klager een tweede kans verdient. Alle drie willen geen contact met klager en hebben hun twijfels bij een gebiedsverbod, omdat dan bij klager bekend is waar zij wonen en dit hun een onveilig gevoel geeft. Het Adviescollege adviseert klager in aanmerking te laten komen voor verlofverlening, nu geen andere argumenten zijn aangevoerd dan het grote leed dat de slachtoffers moeten dragen. Voornoemde omstandigheden zijn onvoldoende zwaarwegend om tot het oordeel te komen dat de belangen van de slachtoffers en nabestaanden dienen te prevaleren boven het belang van klager bij verlofverlening, mede gelet op het feit dat eerdere verloven goed zijn verlopen. Gelet op voornoemde omstandigheden moet de beslissing van de Minister, bij afweging van de in aanmerking komende belangen, dan ook als onredelijk en onbillijk worden aangemerkt.”

3. ***Landelijke oriëntatiepunten en richtlijnen voor strafvordering***

De LOVS-afspraken van de rechtsprekende macht zijn gewijzigd voor wat betreft de berekening van de duur van het af te trekken voorarrest: de attendering uit 2017 over aanpassing van de OM-systemen is komen te vervallen. Afgelopen jaar hebben zich verder geen wijzigingen voorgedaan in de oriëntatiepunten voor straftoemeting. Op het terrein van de OM-richtlijnen voor strafvordering zijn het afgelopen jaar diverse aanwijzingen en richtlijnen gewijzigd of in werking getreden:

- Aanwijzing kader voor strafvordering meerderjarigen, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14890;
- Aanwijzing discriminatie, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 68988;
- Aanwijzing OM-strafbeschikking, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67767;
- Aanwijzing binnenvaart, per 1 juni 2018, *Stcrt.* 2018, 28169;
- Aanwijzing handhaving telecommunicatiewet (Hoofdstukken 3 en 10), per 1 mei 2018, *Stcrt.* 2018, 18427.
- Richtlijn voor strafvordering mobiel banditisme, per 1 mei 2019, *Stcrt.* 2019, 21933;
- Richtlijn voor strafvordering opiumwet, harddrugs, per 1 mei 2019, *Stcrt.* 2019, 21932;
- Richtlijn voor strafvordering zware mishandeling, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14887;
- Richtlijn voor strafvordering poging zware mishandeling, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14886;
- Richtlijn voor strafvordering mishandeling, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14883;
- Richtlijn voor strafvordering bedreiging, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14881;
- Richtlijn voor strafvordering belediging, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14880;
- Richtlijn voor strafvordering smaad(schrift) en lasterlijke aanklacht, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14879;
- Richtlijn voor strafvordering openlijke geweldpleging, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2019, 14876;
- Richtlijn voor strafvordering Telecommunicatiewet, per 1 april 2019, *Stcrt.* 2018, 67906;
- Richtlijn voor strafvordering poging doodslag, 29 maart 2019, *Stcrt.* 2019, 14882;
- Richtlijn voor strafvordering oplichting, per 1 maart 2019, *Stcrt.* 2019, 10294;
- Richtlijn voor Strafvordering Wet wegvervoer goederen, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67910. Rectificatie: 2 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67910;
- Richtlijn voor strafvordering strafrechtelijke aansprakelijkheid voor de aanvoer van niet of onjuist gedocumenteerde vreemdelingen, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67908;
- Richtlijn voor strafvordering vliegen onder invloed, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67907. Rectificatie: 11 februari 2019, *Stcrt.* 2018, 67907;
- Richtlijn voor Strafvordering Binnenvaart, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67905;
- Richtlijn voor strafvordering Wet vervoer gevaarlijke stoffen ten aanzien van vervoer over de weg, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67901;
- Richtlijn voor strafvordering feitgecoordeerde misdrijven en overtredingen, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67769;
- Richtlijn voor strafvordering wet personenvervoer 2000, per 1 januari 2019, *Stcrt.* 2018, 67904;
- Richtlijn voor strafvordering Opiumwet, softdrugs, per 1 september 2018, *Stcrt.* 2018, 47866;
- Richtlijn voor strafvordering luchtvaartwetgeving, per 1 juli 2018, *Stcrt.* 2018, 34142
- Richtlijn voor strafvordering (winkel) diefstal/verduistering al dan niet met geweld, per 1 juli 2018, *Stcrt.* 2018, 34141;
- Richtlijn voor strafvordering verduistering in dienstbetrekking, per 1 juli 2018, *Stcrt.* 2018, 34140;
- Richtlijn en kader voor strafvordering jeugd en adolescenten, inclusief strafmaten Halt, per 1 juni 2018, *Stcrt.* 2018, 29497;
- Richtlijn voor strafvordering ram- en plofkraken, per 1 mei 2018, *Stcrt.* 2018, 22863;
- Richtlijn voor strafvordering telecommunicatiewet, per 1 mei 2018, *Stcrt.* 2018, 18592.

4. **Wetsvoorstellen**

We vervolgen deze rubriek met de signalering van een aantal voor de strafoplegging

interessante of opmerkelijke wetsvoorstellen:

- Wetsvoorstel 'Straffen en beschermen' (*Kamerstukken* 35122), waarbij de voorwaardelijke invrijheidstelling afhankelijk wordt van het gedrag van de gedetineerde en maximaal 2 jaar voor het einde van de straf in kan gaan.
- Wetsvoorstel 'Herwaardering strafbaarstelling actuele delictsvormen' (*Kamerstukken* 35080), waarmee wettelijke strafmaxima voor een aantal delicten worden verhoogd om actuele fenomenen beter te kunnen bestrijden.
- Wetsvoorstel 'Aanscherping strafrechtelijke aansprakelijkheid ernstige verkeersdelicten' (*Kamerstukken* 35086), waarmee de strafmaxima van enkele ernstige verkeersdelicten worden verhoogd.
- Wetsvoorstel 'Hoge minimumstraffen' (*Kamerstukken* 34846), waarmee wordt beoogd om voor bepaalde gewelds- en zedendelicten hoge minimumstraffen in te voeren en de misdrijven waarbij levenslang kan worden opgelegd uit te breiden.

5. Publicaties

Er is het afgelopen jaar een aantal studies verschenen dat voor de strafftoemeting interessante materie bevat. In juli 2018 verscheen het rapport *Evaluatie Wvs & Wvm* door W. Smit e.a. (Den Haag: Regioplan 2018), waarin de toepassing is geëvalueerd van de nieuwe sanctiemogelijkheden die in 2012 zijn geïntroduceerd met de Wet voorwaardelijke sancties (Wvs) en de Wet rechterlijke vrijheidsbeperkende maatregelen (Wvm). Op basis van geregistreerde data van de reclassering en het Centraal Justitieel Incassobureau en op basis van interviews met onder andere acht officieren van justitie en vier rechters, wordt geconcludeerd dat de Wvs heeft geleid tot een verbetering in de uitvoeringspraktijk doordat bijzondere voorwaarden concreter en uniformer worden geformuleerd en dat de Wvs voorziet in de behoefte aan maatwerk.

Verruiming van de proeftijd en elektronisch toezicht blijken echter relatief weinig te worden toegepast, vanwege de ervaren spanning met proportioneel straffen. De toepassing van de vrijheidsbeperkende maatregelen verschilt per arrondissement. De meerwaarde van de Wvm wordt niet door iedereen gezien, wellicht vanwege de relatieve onbekendheid van de sanctiemogelijkheid.

In de *Vijftien jaar weigerende verdachten in het Pro Justitia onderzoek. Prevalentie, informatiebehoefte officieren van justitie en rechters, en afdoeningen door de rechter* uitgevoerd door M.H. Nagtegaal (Cahier 2018-15, Den Haag: WODC 2018) is de afdoening van zaken met weigerende observandi onderzocht. Op basis van dossieronderzoek en interviews met vijftien rechters concludeert Nagtegaal dat in eerste aanleg aan 24% van de weigerende observandi een tbs-maatregel wordt opgelegd, aan 9% een andere behandeling en aan 66% een gevangenisstraf. Niet alle rechters bleken te weten dat een tbs-maatregel kan worden opgelegd bij het ontbreken van de conclusie over de stoornis en het advies over een maatregel. Rechters stellen vooral zelf de stoornis vast, indien sprake is van een langdurig patroon van problemen of stoornissen, dat niet adequaat is behandeld. Daarnaast is de beslissing van rechter om tbs op te leggen aan een weigerende verdachte vooral gebaseerd op eerdere gedragskundige rapportages en op het recidivegevaar, zo blijkt uit dit onderzoek.

Ten slotte verscheen het langverwachte rapport *Evaluatie Wet OM-afdoening* door D. Abels e.a. (Amsterdam: UvA 2018), over de praktijk van de strafbeschikking, waarmee het OM sinds 2008 zelf een zaak kan afdoen door het opleggen van een straf. De onderzoekers concluderen dat de uitvoering in overeenstemming is met de oorspronkelijke doelstellingen en verwachtingen van de wetgever en dat er een grote mate van zorgvuldigheid wordt betracht voordat een strafbeschikking wordt uitgevaardigd. Verder bleek dat de verdachte in 14% van

de zaken na verzet wordt vrijgesproken. In de verzet-zaken waarin de rechter een straf oplegt, is deze vaak lichter dan de sanctie die werd opgelegd door middel van de strafbeschikking, mogelijk vanwege verschillen tussen de strafvorderingsrichtlijnen van het openbaar ministerie en de LOVS-oriëntatiepunten en vanwege het ontbreken van een voorwaardelijke sanctiemodaliteit in de strafbeschikkingsregeling. De strafbeschikking werd ook onderzocht door Van Tulder en Sicking ('Buiten de rechter om', *JV* 2018, 4, p. 9-27). Zij vonden dat 25% tot 30% van de verzetszaken eindigt in vrijspraak of ontslag van rechtsvervolg. In nog eens 60% wordt een minder zware straf opgelegd. Zie hierover ook het (vervolg)rapport van de Procureur-Generaal bij de Hoge Raad 'Wordt vervolgd: beproefd verzet' (2019).

Ter afsluiting van deze rubriek noemen we twee rapporten die niet direct de strafoplegging raken, maar wel interessant zijn vanuit het perspectief van de straftoemeting in breder perspectief: J. uit Beijerse e.a., *De praktijk van de voorwaardelijke invrijheidstelling in relatie tot speciale preventie en re-integratie*, Den Haag: BOOM juridisch 2018 en *Nader rapport bij het ongevraagd advies van de Afdeling advisering van de Raad van State over de verhouding tussen de sanctietelsels in het bestuursrecht en het strafrecht*; Bijlage bij *Kamerstukken I* 34775 VI, nr. W. Beide rapporten zijn het lezen waard, zeker voor diegenen die bij de oplegging van een gevangenisstraf op een of andere manier rekening willen houden met de wijze waarop de voorwaardelijke invrijheidstelling nader ingevuld kan worden respectievelijk voor diegenen die geïnteresseerd zijn sanctionering als geheel, waarbij het onderscheid tussen de grondslag van de sanctie – het strafrecht of het bestuursrecht – steeds minder duidelijk lijkt te worden.

P.M. Schuyt & S.G.C. van Wingerden